

ΠΡΟΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ

Λούκα Κατσέλη:

«Δίνες και ευθύνες» ▶ 24

ΜΕΤΑΞΥ ΡΗΞΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗΣ:

Στα όρια του πολιτικά εφικτού

Τα όρια της πολιτικής διαπραγμάτευσης

Τα πρώτα σύννεφα στην πορεία της διαπραγμάτευσης μεταξύ της νέας κυβέρνησης και των πιστωτών φάνηκαν λίγες μέρες μετά τις εκλογές, κατά την επεισοδιακή συνέντευξη Τύπου Βαρουφάκη - Ντάισελμπλουμ, στις 30 Ιανουαρίου 2015.

Έχοντας σχετική εμπειρία από τις διαδικασίες διαπραγμάτευσης που είχαν ακολουθηθεί τα προηγούμενα χρόνια, διέκρινα, σχεδόν αμέσως, τις αντικρουόμενες απόψεις των δύο μερών ως προς το περιεχόμενο και τους όρους της διαπραγμάτευσης. Σύμφωνα με τον επικεφαλής του Eurogroup, η ελληνική κυβέρνηση όφειλε να ζητήσει παράταση του τρέχοντος προγράμματος και να προτείνει, αν ήθελε, αντικατάσταση κάποιων μέτρων με άλλα μέτρα ισοδύναμου δημοσιονομικού αποτελέσματος. Σύμφωνα με τον Έλληνα υπουργό, το αντικείμενο της διαπραγμάτευσης ήταν πρωταρχικά η απομείωση του χρέους και η απεξάρτηση από τη «χρεοδουλοπαροικία». Για τον πρώτο το πλαίσιο, οι στόχοι και το επιδιωκόμενο δημοσιονομικό αποτέλεσμα που είχαν συμφωνηθεί στο πλαίσιο του δεύτερου Μνημονίου ήταν αδιαπραγμάτευτα. Για τον δεύτερο, όλα ήταν αντικείμενο διαπραγμάτευσης. Για τον Ντάισελμπλουμ, το ζήτημα ήταν τεχνικό και θα μπορούσε να επιλυθεί σε επίπεδο Eurogroup, αν η νέα ελληνική κυβέρνηση υπέβαλλε συγκεκριμένες προτάσεις. Αναγκαία προϋπόθεση ήταν η στενή συνεργασία της κυβέρνησης με την τρικόα. Για τον Βαρουφάκη, η εμπλοκή ήταν πολιτική και θα μπορούσε να αρθεί μόνο σε πολιτικό επίπεδο, αν υπήρχε η βούληση των αρχηγών κρατών. Αν αυτή δεν μπορούσε να εξασφαλιστεί εύκολα, τότε θα έπρεπε να ασκηθεί πίεση προς αυτή την κατεύθυνση, ακόμα και με χρήση του όπλου της πιθανής αθέτησης πληρωμών. (...)

Η σύγκρουση απόψεων που αναδείχθηκε ήδη από τις πρώτες ημέρες ανάληψης της εξουσίας από την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ - ΑΝ.ΕΛΛ. ήταν ενδεικτική του τι θα επακολουθούσε και προφητική ως προς την έκβαση της κρίσης. Τα δύο μέρη είχαν «χαθεί στη μετάφραση», γιατί έπαιζαν σε διαφορετικά γήπεδα. Το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα κάθε πλευράς ήταν διαφορετικό. Για τους Ευρωπαίους εταίρους μας, ο επιδιωκόμενος στόχος των Μνημονίων ήταν η συνεπής αποπληρωμή οφειλών της Ελλάδας προς τους πιστωτές της, ακόμα κι αν αυτό καθίστατο εφικτό μέσω χορήγησης νέων

Δημοσιεύουμε αποσπάσματα από το βιβλίο της Λούκας Κατσέλη «Δίνες και ευθύνες - Βιώματα και ερμηνείες στην εποχή των Μνημονίων» που θα κυκλοφορήσει αυτές τις μέρες. Η Λούκα Κατσέλη, υπουργός στην κυβέρνηση Γ. Παπανδρέου - η πιο γνωστή παρακαταθήκη της ο «Νόμος Κατσέλη» - και επικεφαλής της Εθνικής Τράπεζας και Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών επί ΣΥΡΙΖΑ, ασχολείται στο βιβλίο της με ολόκληρη την δεκαετία 2004-2019, με ιδιαίτερη έμφαση από το ξέσπασμα της κρίσης και μετά. Στο 8ο κεφάλαιο εξετάζει τη διαπραγμάτευση του πρώτου εξαμήνου του 2015, ασκεί κριτική στον Γ. Βαρουφάκη κατά βάσιν, αλλά και στον Αλέξη Τσίπρα, εκτιμά όμως ότι οι πολιτικές κινήσεις του τότε πρωθυπουργού από τη συνεργασία με τους ΑΝ.ΕΛΛ. μέχρι το δημοψήφισμα, την ψήφιση του τρίτου Μνημονίου και τις εκλογές του Σεπτεμβρίου του 2015, ήταν σωστές.

δανείων και εξαθλίωσης ενός μεγάλου τμήματος του πληθυσμού. Για τον Αλέξη Τσίπρα και τον Γιάννη Βαρουφάκη, επιδιωκόμενος στόχος ήταν η έξοδος της Ελλάδας από την κρίση μέσω ελάφρυνσης του χρέους και τερματισμού των πολιτικών ακραίας λιτότητας. Για τους υπουργούς αλλά και τους αρχηγούς κρατών της Ευρωζώνης, τα πολιτικά περιθώρια μιας συνολικής αναθεώρησης του ελληνικού προγράμματος, μετά από πέντε έτη διαπραγματεύσεων και αρνητικών αποτελεσμάτων, ήταν ανύπαρκτα. Για την ελληνική κυβέρνηση, η επέκταση του τρέχοντος προγράμματος και η διαιώνιση των μνημονιακών πολιτικών, χωρίς αναδιάρθρωση του χρέους, ήταν πολιτική αυτοκτονία.

Δημοψήφισμα: μια ευφυής τακτική κίνηση

Την Κυριακή 5 Ιουλίου μια ευρύτατη πλειοψηφία του 61,3% στήριξε το «Όχι» στο δημοψήφισμα, τασόμενη κατά της προτεινόμενης από τους θεσμούς πρότασης. Παρά τη σημαντική υποστήριξη της παραμονής μας στο ευρώ από την πλειοψηφία των Ελλήνων, πολλοί και διαφορετικοί ήταν οι λόγοι για τους οποίους το «Όχι» συγκέντρωσε αυτή την εντυπωσιακή πλειοψηφία. Για πολλούς ήταν ένα αυθόρμητο ξέσπασμα ενάντια στις πολιτικές ακραίας λιτότητας, που είχαν φέρει στο χείλος της πτώχευσης ή της υπερχρέωσης χιλιάδες νοικοκυριά. Για άλλους αποτελούσε αντίδραση στην ενορχηστρωμένη παρέμβαση πολλών εγχώριων και Ευρωπαίων αξιωματούχων και εξωθεσμικών κέντρων υπέρ του «Ναι». Για τους πιο πονηρεμένους ήταν συνειδητή απόφαση να ενισχύσουν το διαπραγματευτικό χαρτί της κυβέρνησης, που αναζητούσε την εξεύρεση λύσης μέσω ενός αποδεκτού συμβιβασμού.

Προδημοσίευση από το βιβλίο της Λούκας Κατσέλη «Δίνες και ευθύνες - Βιώματα και ερμηνείες στην εποχή των Μνημονίων»

Κατά τη γνώμη μου, η απόφαση του Αλέξη Τσίπρα να προχωρήσει σε διεξαγωγή δημοψηφίσματος ήταν μια ιδιοφυής τακτική κίνηση, ώστε να αποφορτίσει την πολιτική ένταση, να αναζητήσει διέξοδο στο πολιτικό αδιέξοδο και να δώσει πολιτικά χαρακτηριστικά στην αντιπαράθεση. Αν είχε αποδεχθεί την πρόταση Γιούνκερ και είχε προσπαθήσει να την περάσει από τη Βουλή, θα είχε συναντήσει σθεναρή αντίσταση, αν όχι ευθεία αμφισβήτηση, τόσο από την αντιπολίτευση όσο και από το ίδιο του το κόμμα. Αν την είχε απορρίψει χωρίς άλλη συζήτηση ή κίνηση, τότε οι Ευρωπαίοι θα σκλήρηναν τη στάση τους ακόμα περισσότερο. Με την προκήρυξη του δημοψηφίσματος η απόφαση πέρασε στον ελληνικό λαό και η ετυμηγορία του δεν μπορούσε παρά να είναι σεβαστή από τους πιστωτές μας. Η ψήφος για «Όχι» ήταν μια ψήφος για εξεύρεση λύσης. Κι αυτό έγινε...

Το τρίτο Μνημόνιο: ένας διαχειρίσιμος συμβιβασμός

Το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος συνετέλεσε στη σύναψη ενός νέου προγράμματος στήριξης 86 δισ. ευρώ μέσω του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ESM). Ήταν ένα επώδυνο πρόγραμμα αλλά, σε σχέση με τα προηγούμενα, οι

οικονομικά και πολιτικά «διαχειρίσιμο». Καθώς η πορεία των διαπραγματεύσεων βρέθηκε στο επίκεντρο της διεθνούς επικαιρότητας και της πολιτικής αντιπαράθεσης, τόσο η ελληνική κυβέρνηση όσο και οι πρωθυπουργοί και υπουργοί της Ευρωζώνης πείστηκαν να κάνουν αμοιβαίες υποχωρήσεις. Ο στόχος του 4,5% για το πρωτογενές έλλειμμα εγκαταλείφθηκε και τέθηκαν πιο ρεαλιστικοί στόχοι. Οι ακραίες περικοπές μισθών και συντάξεων αντικαταστάθηκαν από δεσμεύσεις για μεταρρυθμίσεις στο ασφαλιστικό, στις αγορές προϊόντων, στη δημόσια διοίκηση και στο τραπεζικό σύστημα. Το ΤΑΙΠΕΔ ενσωματώθηκε σ' ένα ανεξάρτητο Ταμείο Αξιοποίησης Δημόσιας Περιουσίας υπό ελληνική διαχείριση και ευρωπαϊκή εποπτεία, στο οποίο μεταφέρθηκαν για μακροχρόνια αξιοποίηση και ιδιωτικοποίηση ελληνικά περιουσιακά στοιχεία για 99 χρόνια. Από τις πωλήσεις και την αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας, 25 δισ. ευρώ αποφασίστηκε να διατεθούν για πιθανές ανάγκες ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών και για κόστη εκκαθάρισης, 12,5 δισ. για τη μείωση του χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ και άλλα τόσα για επενδύσεις. Για την ελάφρυνση του χρέους συμφωνήθηκε η κατάργηση, μέχρι το τέλος του 2021, του επιτοκιακού περιθωρίου που συνδέεται είτε με τη δόση του δεύτερου προγράμματος «διάσωσης» της Ελλάδας, που χορηγήθηκε το 2012 και αφορούσε την επαναγορά χρέους, είτε με τα κέρδη που έχουν αποκομίσει η ΕΚΤ και κεντρικές τράπεζες κρατών - μελών από την αγορά ελληνικών ομολόγων, υπό την προϋπόθεση ότι η χώρα τηρεί κατά γράμμα τους όρους της μεταμνημονιακής ενισχυμένης εποπτείας. Το Eurogroup του Ιουνίου 2018 δεσμεύτηκε επίσης να εξετάσει στο

μέλλον πιθανά νέα μέτρα για να εξομαλύνει την εξυπηρέτηση του χρέους και τη στήριξη της βιωσιμότητας του, όπως μεγαλύτερη περίοδο χάριτος και αποπληρωμής, καθώς και μείωση επιτοκίων.

Από την άλλη μεριά, η Ελλάδα έπρεπε μέχρι την Τετάρτη 15 Ιουλίου 2018 να περάσει από τη Βουλή προαπαιτούμενες ενέργειες, μεταξύ των οποίων η αύξηση του ΦΠΑ στην εστίαση από το 13% στο 23%, η σταδιακή κατάργηση της έκπτωσης του ΦΠΑ στα νησιά, η σταδιακή κατάργηση του ΕΚΑΣ για όλους, η αύξηση των εισφορών των συνταξιούχων για την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη από το 4% στο 6% και η επέκτασή τους και στις επικουρικές συντάξεις. Ένα από τα πιο επώδυνα μέτρα ήταν η επιβολή 100% προκαταβολής φόρου για την επόμενη χρονιά στα κέρδη των επιχειρήσεων και για τον φόρο εισοδήματος ατομικών επιχειρήσεων μέχρι τα τέλη του 2017. (...)

Οι πολιτικές επιπτώσεις του συμβιβασμού

Παρά την παράταση της αβεβαιότητας, τα δύσκολα αποτελέσματα της διαπραγμάτευσης και τη διάψευση των προσδοκιών για πολλούς, που εκφράστηκε και με ένα αυξημένο ποσοστό αποχής στις εκλογές που ακολούθησαν, στις 20 Σεπτεμβρίου 2015, ο Αλέξης Τσίπρας βγήκε και πάλι νικητής. Η απόφαση προσφυγής σε εκλογές - κάτι που δεν είχε γίνει μετά το πρώτο Μνημόνιο από τον Γιώργο Παπανδρέου - προσέφερε στην κυβέρνηση την αναγκαία πολιτική νομιμοποίηση για την αποδοχή του τρίτου Μνημονίου και στον ΣΥΡΙΖΑ μια ελάχιστη βάση για να δικαιολογήσει τον «έντιμο συμβιβασμό» τον οποίο αναγκάστηκε να κάνει προκειμένου να αποφύγει τα χειρότερα. (...)

Ο περισσότερος κόσμος αναγνώρισε την ειλικρινή προσπάθεια που καταβλήθηκε από τον πρωθυπουργό και το οικονομικό επιτελείο να πετύχουν ό,τι καλύτερο μπορούσαν για τη χώρα μέσα από μια πολύ δύσκολη διαπραγμάτευση. Στο τελικό εκλογικό αποτέλεσμα έπαιξε ίσως ρόλο και η προσδοκία ότι μια κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ θα πετύχαινε μια πιότερη και δικαιότερη εφαρμογή του προγράμματος απ' ό,τι μια κυβέρνηση Ν.Δ.

Η μορφή όμως για «κωλοτούμπα» είναι αβάσιμη. Θα είχε βάση μόνο αν υπήρχε αξιόπιστη εναλλακτική πορεία που δεν θα διακινδύνευε τα συμφέροντα της χώρας και του ελληνικού λαού. Τέτοιο Plan B ούτε υπήρχε και ούτε μπορούσε να υπάρξει υπό τις υπάρχουσες συνθήκες.

